

سیماری معماری و شهرسازی سمرقند در مستون تاریخی

بهروز عمرانی، سید رسول و سیدی حاجی، امین مرادی

۱۳۹۶

سرشناسه : عمرانی، بهروز، ۱۳۴۵

عنوان و نام پدیدآور: سیمای معماری و شهرسازی سمرقند در متون تاریخی / بهروز عمرانی، سیدرسول موسوی حاجی، امین مرادی؛

به سفارش / پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری، مرکز معرفی فرهنگی

مشخصات نشر: تهران: پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری، ۱۳۹۶.

مشخصات ظاهری: ۱۳۸ ص. مصور (بخشی رنگی)، نقشه (رنگی).

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۹۷۷-۱۸-۶

وضعیت فهرست نویسی: فیا

موضوع: معماری - ازبکستان - سمرقند.

موضوع: Architecture—Uzbekistan—Samargand

موضوع: شهرسازی - ازبکستان - سمرقند

موضوع: City planning—Uzbekistan—Samargand

موضوع: سمرقند - ازبکستان - آثار تاریخی.

موضوع: Samargand (Uzbekista. —Antiquities

شناسه افزوده: موسوی حاجی، سیدرسول، ۱۳۴۶

شناسه افزوده: مرادی، امین، ۱۳۶۶

شناسه افزوده: پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری، مرکز معرفی فرهنگی

شناسه افزوده: پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری

شناسه افزوده: Research Institute of Cultural & Tourism

رده بندی کنگره: ۷۳۰ / ۹۵۸۷

رده بندی دیویی: ۷۳۰ / ۹۵۸۷

شماره کتابشناسی ملی: ۵۰۷۳۳۱۳

مرکز معرفی فرهنگی

سیمای معماری و شهرسازی سمرقند در متون تاریخی

به کوشش: بهروز عمرانی، سیدرسول موسوی حاجی، امین مرادی

طرح جلد: امین مرادی

طرح و اجرا: خسرو نوروززاده چگینی

چاپ و صحافی: نوربخش

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

چاپ اول: ۱۳۹۶

قیمت: ۳۵۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۹۷۷-۱۸-۶

ناشر: پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری

تمام حقوق این اثر برای ناشر محفوظ است.

نشانی: تهران، خیابان امام خمینی، ابتدای خیابان سی تیر، پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری

تلفن: ۶۰-۶۶۷۳۴۴۵۲-۲۱ دور نگار: ۶۶۷۳۴۶۷۸-۲۱

تارنما: www.richt.ir رایانامه: ccp@richt.ir

فروشگاه الکترونیکی کتاب: richtbook.ir

فهرست مطالب

۷.....	مقدمه.....
۱۱.....	سمرقند از قاجار تا دوره اسلامی.....
۲۲.....	حفریات و مطالعات باستان‌شناسی در محوطه سمرقند.....
۲۳.....	وجه تسمیه و مشخصات شهر سمرقند.....
۳۰.....	جغرافیای شهری سمرقند.....
۳۸.....	مشخصات شهری سمرقند.....
۴۷.....	منابع آبی شهر سمرقند.....
۵۱.....	وسعت شهری و بافت جمعیتی سمرقند.....
۵۷.....	جغرافیای منطقه‌ای و جای مکان‌شناسی منطقه، مکانی اطراف سمرقند.....
۶۶.....	آثار و بقایای معماری سمرقند.....
۶۶.....	گورستان شاه زنده.....
۸۱.....	مقبره روح آباد.....
۸۳.....	مسجد بی بی خانم.....
۹۰.....	آرامگاه بی بی خانم.....
۹۲.....	مجموعه گور امیر.....
۹۶.....	بازار.....
۹۷.....	میدان راجستان.....
۱۰۳.....	رصد خانه الغ بیگ.....
۱۰۸.....	مجموعه عبد درون.....
۱۰۹.....	مقبره عشرتخانه.....
۱۱۱.....	مقبره آق سرای.....
۱۱۴.....	مجموعه‌ی خواجه احرار.....
۱۱۶.....	مسجد نمازگاه.....

۱۱۷		مقبره خواجه عبد بیرون
۱۱۹		باغ‌های سمرقند
۱۲۷		کاخ‌ها
۱۲۹		تجارت و داد و ستد

www.ketab.ir

مقدمه

با علم بر اینکه بهبود ارتباطات فرهنگی بین المللی از مهم‌ترین رویکردهای میراث فرهنگی هر کشوری می‌باشد، مطالعه‌ی میراث ملی سرزمین‌های همجوار، ضمن ایجاد فهم عمیق فرهنگی نسبت به میراث ملی مشترک، زمینه‌ساز شناسایی و تبیین تأثیرات متقابل فرهنگی خواهد بود. آسای مرکزی به عنوان یکی از غنی‌ترین سکونت‌گاه‌های میراث فرهنگی جهان، همواره به دور از توجه عالمانه‌ی محافل تاریخ‌شناسی قرار داشته است؛ این در حالی است که مراکز متعددی در آن نقش محوری در روند مهاجرت‌های انسانی به سرزمین‌های اور-آسیا داشته است. در همین راستا، تاریخ تحولات فرهنگی جهان پیرامون دنیای باستان، خصوصاً قرون میانه ارتباط تنگاتنگی با توزیع گروه‌های انسانی برخاسته از استپ‌ها، صحراها، واحه‌ها و ارتفاعات بر زمین‌ی خواهد داشت که وسعت آن از دریای خزر تا دشت‌های مغولستان ادامه دارد. بدین حال، معرفی فرهنگ منطقه‌ی مزبور در قالب یک ساختار بدوی رضایت بخش نخواهد بود، چراکه همزیستی کامل مابین جامعه‌ی بدوی و گروه‌های یکجانشین، همچنین معیشت دامداری و اقتصاد مبتنی بر کشاورزی، معرف ساختار کلی نهادهای فکری و هنری مراکز فرهنگی متمدن آن از جمله سمرقند و بخارا خواهد بود.

توسعه‌ی فرهنگی آسیای مرکزی هرگز در یک خلاء فرهنگی صورت نپذیرفته است؛ به صورتی که تأثیر اسلام و تحولات حاشیه‌ای حادث در مرزهای جغرافیایی مجاور غیرقابل اجتناب بوده است. اگر پتانسیل تجاری موجود در منطقه (مسیر ابریشم) از تأثیرگذارترین عوامل ایجاد ارتباط فرهنگی آسیای مرکزی با چین، هند، ایران و اروپا

باشد، ریشه‌های مشترک فرهنگی آن با ایران به نحوی خواهد بود که نمی‌توان مرز مشخصی بین دو فرهنگ تعیین کرد. با چنین رویکردی نسبت به تأثیر متقابل فرهنگی بین ایران و آسیای مرکزی، پژوهش پیش‌رو بر آن است تا ضمن بررسی متون تاریخی پیرامون هسته‌ی اولیه‌ی شهر "سمرقند" - به عنوان مهم‌ترین مرکز سکونتگاهی آسیای مرکزی - سیمای معماری و شهرسازی آن را مورد مطالعه قرار دهد. با چنین پیش‌فرضی که سمرقند مرکز تجمع هنرمندان ایرانی در دوره‌ی تیمور بوده است؛ به گونه‌ای که پس از تغییر حاکمیت از دوره‌ی تیموری به دوره‌ی ترکمانان با بازگشت معماران، هنرمندان و صنعتگران مربوط به ایران، زمینه‌ساز تکرار الگوی مشابهی از هنر و معماری در بخش‌هایی از ایران خصوصاً در شمال‌غرب آن به مرکزیت آذربایجان بوده اند، اهمیت مطالعه‌ی نمونه بناهای باقی مانده در سمرقند در چنان خواهد بود.